

Мамаєв Ілля Олександрович

молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення

інноваційного розвитку НАПрН України,

аспірант кафедри права Європейського Союзу НЮУ ім. Ярослава Мудрого

ORCID 0000-0001-7683-0180

ОГЛЯД ДОСВІДУ США ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

В роботі досліджується досвід США щодо надання пільг ветеранам війни та колишнім військовослужбовцям. Розглядаються ключові інституції, дотичні до цієї сфери. Наводиться перелік основних програм підтримки. Проводиться загальний огляд наявного законодавства.

Ключові слова: пільги, реінтеграція, цивільне життя, освіта, перехідний період, соціальна політика.

Mamaiev Illia

Research Assistant of Scientific and Research Institute of Providing

Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine,

Postgraduate Student of the Department of European Union Law

of the Yaroslav Mudryi National Law University

REVIEW OF THE USA EXPERIENCE OF PROFESSIONAL ADAPTATION OF WAR VETERANS

The scientific work examines the US experience in providing benefits to war veterans and former military personnel. Key institutions related to this area are considered. A list of the main support programs is provided. A general review of existing legislation is conducted.

Keywords: benefits, reintegration, civilian life, education, transition period, social policy

Професійна адаптація ветеранів є ключовим елементом успішної реінтеграції військовослужбовців у цивільне життя. Забезпечення ветеранів можливістю застосовувати свої навички та досвід у мирному середовищі не лише сприяє їх особистому розвитку, але й підвищує економічну стабільність та соціальну гармонію в країні. В контексті ширшої системи підтримки ветеранів, професійна адаптація відіграє важливу роль у забезпеченні їхнього добробуту та довгострокового успіху.

На саміті Мінветеранів «Шлях ветерана від військової служби до цивільного життя» [1], що відбувся в Києві в травні цього року, було оголошено, що на сьогодні до Єдиного державного реєстру ветеранів війни внесено близько 1,2 млн осіб. Разом з тим прогнозується, що після завершення війни, включно з членами родини, їх кількість зросте до 5-6 млн осіб. При цьому статистика Українського ветеранського фонду демонструє, що серед опитаних військовослужбовців переважають особи середнього віку: так, частка респондентів віком 18-25 становить 2,88%; 26-35 років – 27,13%; 36-45 років – 42,76%; 46-60 років – 25,41%; кількість респондентів віком старше 60 років становить 1,82% усіх опитаних [2].

На основі цих даних можна висунути тезу, що після завершення війни більша частина ветеранів становитиме економічно-активний прошарок населення, що будуть потребувати активної підтримки держави при реінтеграції до цивільного життя, однак натомість зможуть принести країні користь, залишаючись активними суб'єктами національної економіки. Збереження та розвиток цього потенціалу є критично-важливим як для поствоєнного відновлення України, так й для усталення соціальної справедливості по відношенню до захисників.

Враховуючи тривалість та масштаби війни, з якою зіштовхнулася Україна, важко віднайти країну, чий досвід виявився би релевантним та застосовним до

актуальних реалій. Хоча більшість держав має спеціальне законодавство, присвячене підтримці ветеранів, часто воно сфокусовано на ветеранах Другої світової війни, чий середньостатистичний портрет відрізняється від ветеранів сучасних збройних конфліктів (зокрема в силу віку та потреб), або ж локальних конфліктів, що вирізняються меншою інтенсивністю (а отже меншим впливом на загальну соціально-економічну картину держави).

Разом з тим дослідження іноземного досвіду є важливим кроком для того, щоб вивчити ефективні практики, які можуть бути адаптовані та застосовані до українського контексту. Незважаючи на те, що досвід інших країн не завжди повністю відповідає українським реаліям, він містить корисні уроки та методики, які можна модифікувати для вирішення специфічних викликів, з якими стикається Україна.

Актуальним в цьому контексті може виявитися дослідження досвіду США. Політика щодо ветеранів у США бере свій початок ще з колоніальних часів. За цей час вона еволюціонувала від точкових заходів, спрямованих на розв'язання найбільш нагальних проблем, до комплексної системи спеціалізованих програм підтримки військовослужбовців, завдяки яким ветерани можуть бути повноцінно включеними у цивільне життя після звільнення зі служби [3].

Тривалий час Континентальний Конгрес (згодом Конгрес США) та окремі Штати мали різну політику з надання пільг ветеранам війни. Ситуація змінилася, коли в 1930-му році Конгрес США об'єднав федеральні установи та програми надання пільг ветеранам, створивши Адміністрацію ветеранів, пізніше названу Департаментом у справах ветеранів (Department of Veterans Affairs, VA).

VA й у наші дні залишається основним органом, відповідальним за реалізацію політики щодо ветеранів. Разом з тим серйозною проблемою цієї інституції залишалась відсутність спеціального нагляду за її діяльністю, аж допоки у 1988 році для виправлення цієї ситуації не було утворено Апеляційний суд США за позовами ветеранів (U.S. Court of Appeals for Veterans Claims, CAVC).

Врахування потенційної кількості ветеранів в Україні та завантаженості судів загальної юрисдикції дозволяє висунути припущення, що забезпечення належного захисту їх прав також потребуватиме створення спеціалізованого судового чи наглядового органу.

При Департаменті у справах ветеранів діє окремий структурний підрозділ – Адміністрація пільг ветеранам (Veterans Benefits Administration, VBA). Її основним завданням є надання різноманітних пільг та послуг військовослужбовцям, ветеранам та їхнім родинам. Серед основних програм, що стосуються адаптації ветеранів до цивільного життя, можна використати:

Програма допомоги при перехідному періоді (VA Transition Assistance Progra, TAP) [4] надає інформацію, ресурси та інструменти військовослужбовцям та їхнім близьким, щоб допомогти підготуватися до переходу від військового до цивільного життя. Військовослужбовці починають TAP за рік до звільнення або за два роки до виходу на пенсію.

Служба готовності та працевлаштування ветеранів (Veteran Readiness and Employment, VR&E) [5] допомагає військовослужбовцям і ветеранам із обмеженими можливостями, пов'язаними зі службою, підготуватися до відповідної роботи, отримати та зберегти її; почати власну справу; або отримати послуги для самостійного проживання. VR&E допомагає з їхньою освітою та надає консультації з питань кар'єри, щоб допомогти спрямувати кар'єрний шлях і забезпечити найбільш ефективне використання пільг VA.

Послуги освіти та підготовки GI Bill [6] пропонують пільги для навчання певній професії, отримання сертифікації або досягнення інших кар'єрних цілей. При цьому фінансова підтримка надається не лише для навчання в державних закладах, а й для навчання закордоном (що включає оплату житла, придбання книг тощо) чи з репетитором. Окрім загальним програм існують й спеціальні пропозиції – наприклад, навчання професії цивільного пілота. Також серед запропонованих програм є й навчання основам підприємницької діяльності.

Особливості законодавчої системи США, що відноситься до англо-американської правової сім'ї, зумовлює те, що частину «veteran law» складають

не лише федеральні акти Сенату та акти окремих штатів, а й практика CAVC, що утворює прецедентне право. Щодо релевантного законодавства, яке регулює професійну адаптацію ветеранів, то прикладами таких актів є: Закон про пільги ветеранам і перехідний період [7], Закон про підтримку ветеранів у сфері STEM [8], Закон про розвиток малого бізнесу ветеранів [9], Закон про Навчання високозатребуваним ролям для вдосконалення Закону про зайнятість ветеранів [10], Post-9/11 GI Bill [11] тощо.

Дослідження сайту Конгресу демонструє активність законопроектної роботи. Значна кількість актів була подана на розгляд лише у останні роки, зокрема: Закон про перенавчання, повторне працевлаштування та вихід на пенсію ветеранів [12], Закон про найм ветеранів [13], Закон про економічні можливості ветеранів і перехідний період [14] тощо. Дослідження вже ухвалених актів та лише запропонованих проектів може сприяти вітчизняним дослідникам у розробці механізмів, адаптованих до українських реалій.

Однак загалом, незважаючи на великий обсяг регулювання та значний досвід США з ведення військових дій після завершення Другої світової (зокрема війни в Кореї, В'єтнамі, Перській затоці, Афганістані, Іраку та ін.), деякі дослідники та юристи, дотичні до сфери ветеранського права, проводять аналогії сьогоденного правового полі з Диким Заходом, щоб описати простір, часто позбавлений правових прецедентів та побудований на мінливому ґрунті [15]. Така характеристика демонструє, який шлях ще належить здійснити Україні при розбудові власної системи підтримки ветеранів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крижний А. Після завершення війни кількість ветеранів зросте до 5-6 мільйонів осіб – Мінветеранів. Економічна правда. 27 травня 2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/05/27/714276/>
2. Онлайн-опитування серед ветеранів та діючих військовослужбовців «Актуальні потреби та бачення можливостей для кар'єрного і професійного зростання ветеранів». Український Ветеранський Фонд. 15-25 січня 2024 року.

URL: <https://veteranfund.com.ua/analitics/aktualni-potreby-ta-bachennia-mozhlyvostey-dlia-kar-ierno-ho-i-profesijnoho-zrostantia-veteraniv/>

3. Базаєва М. Витоки новітньої структури та інституціоналізації державної політики щодо ветеранів у США. Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. 2022. № 1 (33). URL: <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua/article/view/263326>

4. Your VA Transition Assistance Program (TAP). URL: <https://www.benefits.va.gov/transition/tap.asp>

5. Veteran Readiness and Employment (VR&E). URL: <https://www.benefits.va.gov/vocrehab/vsoc.asp>

6. How to use your GI Bill benefits. URL: <https://www.va.gov/education/about-gi-bill-benefits/how-to-use-benefits/>

7. Veterans Benefits and Transition Act of 2018. URL: <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/senate-bill/2248>

8. S.153 - Supporting Veterans in STEM Careers Act. URL: <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/153?q=%7B%22search%22%3A%22VETERANS+EMPLOYMENT%22%7D&s=4&r=42>

9. S.2679 - Veterans Small Business Enhancement Act of 2018. URL: <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/senate-bill/2679?q=%7B%22search%22%3A%22VETERANS+EMPLOYMENT%22%7D&s=4&r=75>

10. H.R.2523 - THRIVE Act. URL: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/2523?q=%7B%22search%22%3A%22VETERANS+EMPLOYMENT%22%7D&s=4&r=17>

11. Chapter 33—Post-9/11 Educational Assistance. URL: <https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title38/part3/chapter33&edition=prelim>

12. S.3885 - Veteran Caregiver Reeducation, Reemployment, and Retirement Act. URL: <https://www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/3885?q=%7B%22search%22%3A%22Veteran%22%7D&s=10&r=2>
13. S.3636 - Hire Veterans Act. URL: <https://www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/3636?q=%7B%22search%22%3A%22Veteran%22%7D&s=10&r=3>
14. H.R.3738 - Veterans Economic Opportunity and Transition Administration Act. URL: <https://www.congress.gov/bill/118th-congress/house-bill/3738?q=%7B%22search%22%3A%22Veteran%22%7D&s=10&r=44>
15. Simcox S.-R. Thirty Years of Veterans Law: Welcome to the Wild West. *Kansas Law Review*. 2019. Vol. 67, No. 3. P. 515–573. URL: <https://kuscholarworks.ku.edu/handle/1808/27734>

REFERENCES

1. Kryzhnyi, A. (2024). After the end of the war, the number of veterans will increase to 5-6 million people - the Ministry of Veterans. *Ekonomichna Pravda*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/05/27/714276/>
2. Ukrainian Veterans Fund (2024). Online survey among veterans and active military personnel «Actual needs and vision of opportunities for career and professional growth of veterans», January 15-25. Retrieved from: <https://veteranfund.com.ua/analitics/aktualni-potreby-ta-bachennia-mozhlyvostey-dlia-kar-ierno-ho-i-profesiynoho-zrostantia-veteraniv/>
3. Bazaieva, M. (2022). Origins of the newest structure and institutionalization of state policy regarding veterans in the USA. *Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny*, 1 (33). Retrieved from: <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua/article/view/263326>
4. Your VA Transition Assistance Program (TAP). Retrieved from: <https://www.benefits.va.gov/transition/tap.asp>
5. Veteran Readiness and Employment (VR&E). Retrieved from: <https://www.benefits.va.gov/vocrehab/vsoc.asp>

6. How to use your GI Bill benefits. Retrieved from: <https://www.va.gov/education/about-gi-bill-benefits/how-to-use-benefits/>
7. Veterans Benefits and Transition Act of 2018. Retrieved from <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/senate-bill/2248>
8. S.153 - Supporting Veterans in STEM Careers Act. Retrieved from: <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/153?q=%7B%22search%22%3A%22VETERANS+EMPLOYMENT%22%7D&s=4&r=42>
9. S.2679 - Veterans Small Business Enhancement Act of 2018. Retrieved from: <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/senate-bill/2679?q=%7B%22search%22%3A%22VETERANS+EMPLOYMENT%22%7D&s=4&r=75>
10. H.R.2523 - THRIVE Act. Retrieved from: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/2523?q=%7B%22search%22%3A%22VETERANS+EMPLOYMENT%22%7D&s=4&r=17>
11. Chapter 33—Post-9/11 Educational Assistance. Retrieved from: <https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title38/part3/chapter33&edition=prelim>
12. S.3885 - Veteran Caregiver Reeducation, Reemployment, and Retirement Act. Retrieved from: <https://www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/3885?q=%7B%22search%22%3A%22Veteran%22%7D&s=10&r=2>
13. S.3636 - Hire Veterans Act. Retrieved from: <https://www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/3636?q=%7B%22search%22%3A%22Veteran%22%7D&s=10&r=3>
14. H.R.3738 - Veterans Economic Opportunity and Transition Administration Act. Retrieved from: <https://www.congress.gov/bill/118th-congress/house-bill/3738?q=%7B%22search%22%3A%22Veteran%22%7D&s=10&r=44>

15. Simcox, S.-R. (2019). Thirty Years of Veterans Law: Welcome to the Wild West. *Kansas Law Review*, Vol. 67, No. 3, 515–573. Retrieved from: <https://kuscholarworks.ku.edu/handle/1808/27734>